

UREDNIŠTVO IN UPRAVA :
Videm, Via G. Mazzini št. 10/I.
Tel. 33-46 — Poštni predal (Ca-
sella postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto
corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

NAROCNINA :

Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

Leto VIII. — Štev. 9 (151)

UDINE, 16. - 31. MAJA 1957

Izhaja vsakih 15 dni

Kitajski zidovi

4. kongres Zveze borcev Slovenije obsoja proces proti borcem odporniškega gibanja

Ze dolgo časa nam je bilo na jeziku, da bi spregovorili o zadevi, ki je za Beneško Slovenijo prav res življenjskega pomena. Ob tem imamo v mislih vprašanje obmejnega življenja in prometa.

Mi, katere je usoda postavila, da živimo na mejah dveh narodov, se nehoti spominimo na tisto zgodovinsko zgodbo o nastanku kitajskega zida: pred preseljevanjem narodov je kraljeval na Kitajskem močvirni cesar Si-hu-ang-ti. Tako močvirje se je zazdel samemu sebi, da je mislil, da njegovo kraljestvo ne potrebuje od nobenega soseda prav nikake pomoči; zato je zgradil ogromni kitajski zid, ki je odrezal cesarstvo sredine od vsega ostalega sveta. Posledica je bila, da so Kitajci kulturno in gospodarsko zaostali, ker niso smeli preko zidu in niso vedeli, kaj je pri sosedih dobrega in novega. Se več: zid sam jim je vcepil mnenje, da je on kraj vse slabo in zanič, da žive na oni strani sami ničvredni sovražniki.

Nekaj sličnega kot za časa Sihuanguja se je zgodilo tudi v Evropi, ko je prevladal slepi in sprva egoistični nacionalni čut, potem pa iz njega porojena strupena in napram vsakemu sosedu sovražna nacionalistična mržnja. Takrat in to je bilo po prvi svetovni vojni so se države in narodi obdajali z mejami, strateškimi in zastraženimi kakor s kitajskimi zidovi. Prehod iz države v državo je bil otežkočen ali skoraj nemogoč. V žepu si moral imeti vse mogoče papirje, izkaznice in potne listine, pa saj je tako še danes.

Deli srca in žep

Ne samo, da se s papirji in pečati izkažeš, da si ti res ti, ampak tudi carinske meje so že od nekdaj, kakor tudi marsikod še danes, ovirale promet in gospodarstvo. Znano je, da so mitnice in carinarice, dacarji in finančarji v predrevolucijski Franciji in v stari Avstriji pregrajevali poti za vsako vasjo in mestom. Povsod izkaznica in dac! Seveda je vse gospodarsko življenje hiral.

Ko so po prizadevanju ekonomistov, posebno kot so bili v Italiji znani Genovesi in drugi, padle carinske meje in so države vsaj v notranjosti tvorile carinske in davčne enote, so pa politiki postavili še hujske plotove med narodi.

S strogo neprehodnimi mejami so v našem stoletju ločili duhove in srca, kot so v prejšnjem delili gospodarstvo in žep. Še najbolj so meje prizadele Slovence, ki žive takorekoč na pragu med romanskimi in slovanskimi narodi; meje, ki so jih potegnili preko nas po prvi svetovni vojni. Niso sicer to bili visoki in široki kamniti kitajski zidovi. Ponekod je tenka železna žica ali samo pobeljen kol loči srca in žep. Meje so razdelile sorodnike, ki so le za slučaj daleč vsaksebi stanovali, a se niso leta in leta mogli pomeniti in urediti družinskih zadev. Sredi njive je zapichen kol kazal mejo in prisilil orača, da je do polovice oral, potem pa je moral plug obrniti in morda dve uri daleč na okrog preko meje voziti, da ga je na drugem koncu njive zastavil v brazdo in zaoral še ostalo polovico do tistega nesrečnega mejnega kola.

Ljudje so se smejali nad skoraj nevidno, a vendar res skoraj železno in neprodirno mejo. Take meje niso razdvajale le gospodarstva in dobro sožitje obmejnih prebivalcev, ampak so tudi psihološko vplivale na politične in kulturne odnose držav in narodov.

Tako zastupljeno ozračje je viselo kot temen oblak zlasti na teh mejah med Italijo in Jugoslavijo skoraj deset let.

Pamet in potreba zmaguje

Prav oddahnil, pa so se vsi prebivalci obmejnih krajev, tako Italijani, Furlani kot Slovenci, ko je pri odgovornih oblastnikih zmagal zdrav razum in nujna potreba. Ko so po dogovorih v Vidmu odprli obmejne bloke, se je življenje tudi po naših krajih in vaseh na mah v vsakem ozrtju spremenilo. Brž se je pokazalo, da je bila Beneška Slovenija, zlasti Nadiška dolina z Zgornjo soško dolino ter Bovške

kotlino in Kobariskim kotom gospodarsko tesno povezana. Deželani z obeh krajev so hodili na medsebojne sejme. Kobarščani so z ozkotirno železnico imeli boljše stike s Čedadom kot z Gorico. Cvetela je obrt in kučija, sklepal se je poznanstvo in družinske vezi. Slovensko - beneška imena dobiš po Bovškem, kobarška pa pri nas.

Treba je, da se dobro sožitje ob mejah v interesu miru, gospodarstva in medsebojnega spoznavanja zdaj še poglobi. V tem času, odkar so prehodili čez bloke odprti se je sicer že mnogokaj izboljšalo.

Marsikaj pa je potreba še izpopolniti. Predvsem naslavljam na odločujočo oblast prošnjo, da bi se tudi Videm z okolico vključil v obmejni pas kot sta Trst in Gorica. Shema deset kilometrov pač ni odločujoča sprčo drugih tehtnejših vzrokov. Predvsem bi se poživil obojestranski turizem. Z medsebojnim obiskom sledi spoznavanje, psihološka pomirjenost, sovražno gledanje dveh sosedov se bi umaknilo trezemu razsodku in prijateljski sosesčini v kulturnem in gospodarskem oziru.

Predpogoj za vse to je pa seveda izboljšanje prometnih cest in sredstev za obmejno službo. Obenem tudi uslužno postopanje na obeh straneh napram vsem prehodnikom blokov.

Ko se bo še vse to pametno in brez srda uredilo, ne bo meja več pregrada in kitajski zid, ampak kar bi morala v naši dobi biti — most med dvema narodoma, ko le sosed ne sovražnik bo meja!

Aktivirajmo gospodarske organizacije

Mi beneški Slovenci smo vsi direktni obdelovalci zemlje (coltivatori diretti). Pri nas v Beneški Sloveniji ni ne mezdov, ne kolonov, ne bračantov. Kar imamo zemlje, jo vsi sami obdelujemo. Zadnja leta jo obdelujemo bolj slabo, ker beže vsi odrasli ljudje, ki so sposobni za delo, v Francijo, Belgijo, Nemčijo in druge evropske dežele. V tujini zaslužijo med 50 do 100.000 lir preračunano v našo valuto. Vsi naši pozivi v našem »Matajurju«, vse spodbude provincialnega agrarnega inšpektorata, vse premije za boljše hleve, za boljše živino, za izboljšanje travnikov in senožeti, vse je to govorjenje v veter toliko časa, dokler znaša pri nas v kmetijstvu naš reddito od 7 do 12.000 mesečno, nasproti 80.000 za delo v tujini. Ljudje pravijo, da se ne spleča več saditi koruze in krompirja, da rak požira koštanj. Njive se spreminjajo v travnike. Še dobro, da prihajajo Unejci, ki za majhen denar pokosijo travo in opravijo najnujnejša dela.

Naši bratje po narodnosti in sosedje v Goriški provinci goriški Slovenci so drugačni. Nekaj od njih je kolonov, toda večina so tudi oni coltivatori diretti. Vse rod imajo svoje organizacije direktnih obdelovalcev in gledajo, da si s temi organizacijami čim bolj pomagajo. Posebno v veliki moderni vasi Standrež pri Gorici imajo agilno društvo direktnih obdelovalcev, ki skrbi za nabavo semen, umetnih gnojil in skupnih kmetijskih strojev. Tudi pri nas v Beneški Sloveniji imamo društvo direktnih obdelovalcev, toda o njih delovanju ne vemo ničesar. Ne »Gazzettio« in ne »Messaggero Veneto«, ki pišeta nadrobno o vsaki malenkosti iz Beneške Slovenije, o vseh načrtih in sestankih naših županov pod komando Candolinija ali pa Pellizza, ne vesta ničesar povedati o delovanju organizacij naših direktnih obdelovalcev.

V aprilu je bil v Rimu že XI. kongres direktnih obdelovalcev. Zbralo se je iz vse Italije okoli 50.000 delegatov in članov. Tudi iz Beneške Slovenije so verjetno poslali koga na ta kongres. Razpravljali so važne stvari, ki se tičejo naših kmetov. Kako bodo vpeljali pokojnino za stare kmete? Koliko bo pomagala država s svojo podporo za plačevanje v fond za pen-

V Ljubljani se je sestal tretji kongres Zveze borcev narodnoosvobodilne vojske Slovenije. Kongres, kateremu so med številnimi delegati prisostvovali tudi Edvard Kardelj, Leskošek, Marinko ter gostje iz Slovenske Koroške, Trsta in Gorice, je v posebni resoluciji soglasno obsdil proces, ki se pripravlja proti 50 pripadnikom bivšega briško - beneškega partizanskega odreda.

Resolucija poudarja med drugim: »Tri-najst let po koncu druge svetovne vojne reakcionarne sile v Italiji ponovno pripravljajo sodne procese proti antifašističnim borcem, ki so se borili proti sovražnikom svobode, napredka in prijateljskih odnosov med narodi in žrtvovali vse, kar so imeli, in tudi svoje življenje.«

»V času, ko se je zdelo, da so pozabljeni določena zgodovinska dejstva, ki so škodovala odnosom med jugoslovanskimi in italijanskim narodom, in ko se poglobljajo vezi med sosednjima državama, so se ponovno pojavili glasovi v italijanskem tisku, da se po dvanajstletnih pripravah pripravljajo na proces proti 50 borcem bivšega briško-beneškega odreda. Z ogorčenjem ugotavljamo, da ta proces ni samo nadaljevanje sodnega postopka proti bivšim pripadnikom oboroženega odpora, pač pa pomeni s svojimi hudimi obtožbami in daljnosežnimi cilji, po katerih teži, izživanje, ki presega vse meje, ki so si jih povzročitelji današnjih sodnih procesov dovolili. Medtem ko so prej obtoževa-

li partizane za posamezna dejanja, ki naj bi po njihovi konstrukciji morala imeti splošno zločinski značaj, sedaj obtožujejo celotno delovno partizanskih borcev v času vojne. Antifašistične borce obtožujejo najhujših dejanj, veleizdaje, čeprav je znano, da so se ti borci vključevali v borbo na poziv in tedanjem času edinih zakonitih predstavnikov Italije, da sodelujejo z narodno-osvobodilno vojsko Jugoslavije v skupni borbi proti sovražniku. Svoje obtožbe naslanjajo skoraj izključno na izjave ljudi, ki so v tistih hudih časih sodelovali z nemškimi okupatorjem. Iz take splošne obtožbe izvajajo uprizoriteljni procesa proti briško-beneškemu odredu kazensko odgovornost za dejanja, ki so bila v neposredni zvezi z oboroženo akcijo proti skupnemu sovražniku Združenih narodov od jeseni 1943. leta, pa tudi same Italije.

Obtožba veleizdaje zaradi sodelovanja z jugoslovansko zavezniško vojsko ni samo očitna kršitev čl. 16 mirovne pogodbe, ki zabranjuje vsako preganjanje italijanskih državljanov, ki so se borili za stvar zavezniških sil, pač pa tudi blati brezmejne napore in žrtve jugoslovanskih sil v pretekli vojni in je naperjeno odkrito proti naši državi.«

»V času, ko smo v duhu medsebojnega razumevanja, strpnosti in dobre volje rešili in uspešno rešujemo druga medsebojna sporna vprašanja, predstavlja omenjeni postopek nadaljevanje tiste kampa-

nje sovražnosti, o kateri smo bili prepričani, da spada v preteklost in pozabo.«

»Italijanski reakcionarna krogi se pripravljajo, da obsodijo kot poskus vmešavanja v notranje zadeve ogorčenosti naših narodov zaradi prve vesti o procesu proti borcem briško-beneškega odreda, ki je prišlo do izraza tudi v pismu tovariša Velimira Stojniča italijanski napredni javnosti ter v izjavah predsednika Zveze borcev Jugoslavije tovariša Aleksandra Rankoviča pred poldrugim letom. Jugoslovanski narodi, a posebno še borci narodno-osvobodilne vojne, so prepričljivo dokazali med vojno in po vojni svojo privržnost ideji neodvisnosti in nevmešavanja v notranje zadeve drugih držav. Toda ne moremo ostati brezbržni, če posamezni in neodgovorni postopki ogrožajo prijateljske odnose med sosednjima državama. Če danes v svetu in v naši bližini ponovno dvigajo glas ljudje, ki mislijo, da so pozabljene grozote in zločini v zadnji vojni, naj vedo, da bodo naleteli na odločno budnost in nezmanjšano odločnost naprednega človeštva, ki je tudi prej popolnoma onemogočilo njihove protiljudske načrte.«

»Mi, delegati Zveze borcev Slovenije, organizacije, ki šteje nad sto tisoč članov, na svojem kongresu ogorčeno protestiramo proti izžalovanju sodnemu postopku proti borcem Briško-beneškega odreda. Pozivamo italijansko napredno javnost, posebno pa bivše borce odporniškega gibanja, da obrzadajo elemente, ki bi hoteli z novimi napadi kaliti ozračje miru in prijateljstva med sosednjima državama. Predlagamo centralnemu odboru Zveze borcev narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije, da o pripravah na proces, ki pomeni nezastisljano izživanje italijanskih profašističnih elementov, obvestijo Svetovno zvezo bivših borcev.«

Pravda za Mussolinijev zaklad

Ko je bil odložen proces zaradi Vilme Montesi, ki je več mesece držal v nape-tosti italijansko javnost, se je v Padovi začel proces proti partizanom iz čete, ki je ujela Mussolinija in ga usmrtila. Obdoleni so, da so se polastili Mussolinijeva zaklada (več sto milijonov lir in razne zlatnine) ter si v mestecu Dongo ob Komskem jezeru razdelili to veliko bogastvo. Proces ima politično ozadje.

Drobiž iz naše historije

Triumfalna zmaga prof. Trinka

Prve komunske in provincialne volitve po prvi svetovni vojski so bile 10. oktobra 1920.

Koga so imeli naši ljudje najrajši in za koga so dali svoj glas? Za tistega, ki ga imajo še zmeraj najrajši, pa čeravno že leži pod zeleno rušo. Naši ljudje so glasovali samo za prof. Ivana Trinka. Dobil je 5.901 glasov, več kot vsi ostali poslanci skupaj. Prof. Franc Musoni iz Spetra je tudi kandidiral, toda je spravil samo toliko glasov, da je bil s težavo izvoljen. In še vsi tisti glasovi za Musonija so bili samo naši slovenski. Pri teh volitvah je po desetletjih gospodovanja propadel v naših krajih italijanski liberalizem.

Pred 37 leti je torej naš Ivan Trinko imel vse naše glasove in tudi sedaj imamo shranjen v srcu najlepši spomin nanj. Pred 37 leti smo spoštovali našega profesorja, ko še nikjer ni bilo nobenega tistih ljudi od »comitato«, ki so prirajžali po zadnji vojni k nam. Zdaj so se tisti od »comitato« že precej stopili, jih je vsako leto manj in čez nekaj let ne bo nobenega več. Mladim ljudem bo treba praviti, kdo so bili tisti, ki so vlekli niti comitato,

sicer ne bo vedel nobeden zanje. Spomin raj bolj svetel. Vsi smo za njega in se držimo tega, kar nas je učil.

Politična borba v Reziji

Na velikonočni ponedeljek 1. 1921 je bila v Rgvenci huda bitka. Fašisti še niso imeli državne komande in tako so se takrat ljudje še upali, da so se jim postavili v bran. Fašisti so zbežali v gostilno Letiča in okoli so se zbrali socialisti, komunisti in drugi antifašisti ter oblegali fašistične pretepače. Kamenja je pri nas dosti in tudi kakšna ročna bomba je letela proti gostilni, kjer so se skrivali fašisti. Pokale so puške in revolverji ter je bilo nekaj ranjenih, kot pišejo žurnali iz tistega časa.

Mačuh v Brezjah

Hudi časi so bili za naše Brezje poleti in na jesen leta 1921. Izbruhnil je mačuh (tifo) ter je zbolelo kar 200 ljudi. 12 mladih ljudi je umrlo. Ni bilo ljudi, da bi pobrali krompir in druge poljske. Rasla je trava in ni bilo kosca, da bi jo pokosil. Dobri ljudje iz Krnahte so prišli pomagat, da so podelali tista dela, za katera se je najbolj mudilo. Ljudi je ta epidemija še

toliko bolj zadela, ker so že med prvo vojsko dosti pretrpeli, izgubili najboljše ljudi in se namučili kot begunci po Italiji in pod avstrijsko vojaško okupacijo.

Zadružne organizacije v Sv. Lenartu

V Sv. Lenartu so imeli leta 1922 hranilnico in posojilnico, konsumno društvo in mlekarno. Sedaj po 35 letih pa ni skoraj nobenega zadružnega delovanja. Namesto, da bi napredovali, so še nazadovali. To je toliko težje, ker je prenehala delati cementna tovarna in je zaslužka manj, brezposelnih pa zmeraj več.

Slavia Italiana pod fašizmom

Leta 1923 je v Špetru delovala »Unione Turistica della Slavia Italiana«. Vodil so turistično društvo prof. Franc Musoni, dr. Anton Cucavez, Rina Podrecca, Marij Gujon in Josip Podrecca. Leto 1923 je bilo prvo leto pod fašizmom, ko so fašisti najbolj divjali in noreli. Pa vseeno so celo fašisti eno stvar pustili, česar sedanji fašisti demokrati ne pustijo. Naše kraje so celo fašisti imenovali po starem historijskem imenu »Slavia Italiana«, zdaj pa novi demokrati slabe sorte imenujejo na (Nadaljevanje na 2. strani)

PODBONESEC

NOV URNIK OBČINSKIH
URADOV

Na zadnjem zasedanju občinske seje so sklenili, da bo za občinske urade veljal od 13. maja do 30. sept. t. l. tale urnik: vsak delavnik od 7-14 ure, župan pa bo sprejemal vsak dan razen ob sobotah od 10-11 ure.

TIPANA

VE 'MAMO' SE MI DIRIT ŽIVITI

Prejšnjo nedejo e vizitô našo dolino deputat Vittorio Marangone taz Vidma. Z njim so paršli še drugi ugledni kulturni an politični raprezentanti od Fariula.

Deputat Marangone e te parvi bôt paršô tu naše kraje an kar e vidu kako no muorejo živiti naše judje e jasno povjedu kuô to má narditi. Proteštati, proteštati tu Tipani, proteštati tu Vidme, proteštati tu Romi, proteštati pousode, zak' to je na hrnjila vergonžija, ke no nahajta takolê zapuščene vasi, ke dan bôt te mogli tu njih živiti, živiti to se kapi ne tu bondanciji, ma te se živilo. Anjelê, s progresom, to ne more še tega ne.

Judje iz naših vasih, kar so zvedali, ke to je dan deputat, ke e je paršô hêdat, so mu se zblizali an mu jasno povjedali: »pomajta nam, povjedajte tjeu Romi ke kô to se z nami stopa, an so dodali, ke če governo u ne bo uzeu provedimente, êz 10-15 ljet, par nas to ê beti pušta kuj za uôuke, zak' judje no zapuščajo masoune tole zemjo.

Takalê na je situacjon par nas, tu tele kondicjoni so nas parpejale naše ministracijoni kumunal an naši šindiki. No veliko resposabilitat no majo ta na njih kušnjenci! An od governa, kuô to má rejči. Te deset ljet, ke o ubečuva nebesa na telej zemji, a fatê njesmo šnje vidali. President ministracijoni provincial, ke to je dan domačin e se popounoma uzabu na njea vasi, na judi, ke so najbuj dali zanj an za njá famejo.

A ve moremo šnje takole indavant iti? Ne, ne moremo! »Ali, ke no nam muorejo dati možnost za živiti ta na naši zemji, ali ke to má nekej poknitik«

FOJDA

MRAS NAPRAVU NAD 50 MILIJONU
ŠKODE

Pretekli ponedeljek je temperatura u naši okuolici padla na 5 gradu pod ničlo. U buj visoko ležečih krajih je zapadlo nekaj snega, našo okuolico pa je pokrila debela slana. Škoda, ki smo jo utarpjel zavoj neparčakovanega majskega mraza, znaša nad 50 milijonu lir.

U naših krajih, kakor znano, dobro uspeva venjika, zatuô je največ škodê u rohkah. Tudi sjerak an krompir, ki je naša usakdanja jed, je zlo poškodovan. Nekaterji kmetje sada djelajo dim po njihvah, de bi takuô preprečil morebitno novo slano, a venčpart pardjelka je že uničenega. Kakuô bomo preživjeli ljetô? Naše kamunske oblasti so zaprosile governo pomuoč, ki naj bi bila dana narbuj potrebnim kmetom.

Drobiž iz naše historije

(Nadaljevanje s 1. strani)

še kraje »Valli del Natisona«, samo da ne povedo, da je tu pri nas stara Slavija Beneške republike, stara Slavija Napoleono-ve Italije in stara Slavija zedinjene Italije do druge svetovne vojske. Zdad po njihovem nismo Slovenji, ampak nekak čuden »miscuglio«, ki naj bi govoril nekak prastar slovenski jezik in ki je vseeno italianissimo. Še tega, kar so nam fašisti v prvih letih svojega režima dovoljevali, še tega nam ne pustijo: našega imena, naša Slavija in našo slovensko narodnost. Ali mislijo, da smo mi in drugi ljudje po svetu taki ignoranti, da ne bi vedeli, kaj je bilo komaj večeraj?

Slovenska vabila na ples

V juniju 1924 so bili nalepljeni po vseh dolinskih vaseh v Nadiški dolini slovenski plakati, ki so vabila na ples v Tolminu, ki so ga tamkaj priredile fašistične oblasti. Mimo plakatov so šli fašistični milicniki, pogledali in nič rekli. Prišli so karabinjerji, pogledali in nič rekli. Vse je bilo prav, noben od governa se ni zaradi teh slovenskih plakatov razburjal.

Ko so pa isto leto slovenski duhovniki nabili na cerkvena vrata dvojezične avize, v italijansčini in slovensčini, da bo bo procesija in processione, spoved in confessione, pridiga in predica, so pa takoj prišli karabinjerji in agenti pred cer-

BRDO

Obmejni trafik

Šcaro no pasuajo judje kunfin tu Bjelem potoce. Prejšnji mjesec te šlo iz našega kraja tjeu te drugi kraj kunfina 30 judi, iz Jugoslavije pa te jih paršlo na tele kraj 60. Tuole te zarjes malo, êe ve pensamo kaj judi to e tu Terski dolini, ke na majô derit se sarvijati tesere de kunfin. An s tega drugega kraja to hodi malo judi tah nam.

Reči no stoje takolê: judje iz Bovškega no ne bojo maj hodili tah nam fin ke to ne bo kake kurjere, ke na vozi judi. Jušto tuô to veja še za naše judi. Kako u more dan Bovčan priti tu Tersko dolino, êe ve pensamo, ke z Gorico an Trbižem

na velika škoda an ve se zlo marvejuamo, ke autoritadi nu ne se interesajo za odprjeti še na naš kraj pašac. Tu nje rat, ke u bodi kunfin odpert, ma to koventa, ke no orê ložita korjere, ke no pokomodajta poti anu zat judje no êe pohajati tje anu sem.

AVTOBUS VISKORŠA - BRDO -
CENTA

Smo čuli pravič, ke na dita taz Cente ne prezentala Inšpektoratu od motorizacije domando za lošti orê avtobus, ke u êe partiti tu Viskorši, iti skuozdre Brdo an Njivico an priti tu Cento duakrat podne.

O nagobarnosti slane

Nepričakovan val marzlega ajarja an mokar sneg sta močno poškodovala tudi vinograde an sadovnjake. Čepru se je temperatura uždignila, je nagobarnost slane še nimar precej velika. Razni strokovnjaki za sadjarstvo an kmetijstvo sadâ dosti pišejo o škodi, ki bi jo lahko še naredila slana, an o tjem, kakuô naj se kumetje pruoit njev borijo.

Kdaj lahko slana narbuj škoduje sadnemu drevju

Mraz je narbuj nagobaren, kadar je sadno drevje u cvetenju. Narbuj občutljivi so cvetni brstiči. Pelodni prah prenese tud temperaturo do minus 10° C, brazda an plodnica pa le do minus 1° C. Zatuô je odprt cvet dosti buj občutljiv od zaprtoga an mu temperatura, ki je buj nizka kot minus 3,5° C, êe škoduje.

Nekaterje varste sadnega drevja so za mraz buj občutljive. Breskvam škoduje temperatura minus 2° C, jabukam minus 2,5° C, vinjiki pa že minus 1° C.

Slana je lahko buj ali manj močna. Od 0° C do minus 30° C je še lahka slana, zmerna slana je od minus 30° C do minus 5° C an škoduje narbuj mladikam, êe pa pade temperatura pod minus 5°, je škoda zlo velika.

Kako preprečiti slano

Najbujš za se brant slane je dobro gnojenje sadnega drevja, ker je drevje takuô buj odporno pruoit mrazu. Če boste pruoit obrezovali drevje med rastjo, pa boste preprečili, da se pod težo snega ne bojo lomile veje.

Mraz je buj močan u ozkih dolinah, kjer se ga je tud buj težko varovat. U tjeu krajih si kumetje pomagajo z dimljenjem. U sadovnjakih, kjer je visoka trava, pa morajo preca pokositi.

Ali bi slana lahko napravila drevju še škodo?

Ker je u naših krajih drevje že odcvetelo, škoda ne bi bila več zlo velika. U krajih, ki ležijo visoko u hribih, pa bi bila škoda še velika. Vsedno pa je trjeba imjet še nimar odprte oči an biti previdni. Tam, kjer je slana naredila škodo na drevju, je treba poškodovane veje porjezet, rane pa dobro namazat s cepilno smolo.

an z Cedadam u ma dvje anu tri kurjere usaki dan, ke no a pejejo. Anu zat u tje koj tuô. Kuô u êe priti djelat Bovčan tu Tersko dolino, êe u ne more iti tu Cento, ke to e centro u katjerem u bi mogu prodati njea pardjelke ali se kupiti tuô, ke u ma bizunjo. Zzatuô no rajši redo judje tu Cedad, Gorico ali Trbiž. Tale na e zarjes

Judje, posebno teze taz Viskorše, no êe beti zarjes kontenti kar to bo tuô nareto. Iz Brda, Viskorše anu ve moremo lošti notre še Zavrh, to nje majedne povezave z Cento, zatuô ve mamô zlo škumudo.

ZAVRSKE JAME

Završke jame so skuazej usaki dan naordane orê po giornaljah. Posebno videmski no pišejo od njih. Te rjes, no meritajo, zak' tu Fariule ve njemamo 'dnacih. A na žalost to pride malo judi tah nam ještes. Turisti tu današnjih dneu no ledajo use komoditati, vas Zavrh pa na ne more jih kontentati. Te takoviš, an no njemajo nančej tuarta. Teze, ke tu ne deji no redo no gito djelat, no bi tjei radi iti ejtu, ke no obrenčejo usea. Tu Zavrh u ne obrenčejo vero nič. Souse tuô, ke u ve mamô tje, so dvje boe oštarije, ke ucaših no njemajo kuj te kap vina za ponuditi.

Bal to par nas se nardilo kej, tuô to se prvi bal u kateri naredu kak ljeper albergo, to bi tjeu beti sigurno drugač. A kuô êemo narditi, êe par nas to nje judi, ke no mehta soute za postaviti orê dan albergo. E dan forest u ne bo tah nam paršôu špenduat njea soute, zak' u ma dosti an dosti družih ljeuših puoštê za je impjegati. To rječ no bi muorie autoritadi uzeti tu roke, êe no jim zarjes stoji par sarcu naše vasi. Governo u bi muoru financijati take initiative, drugač to ne bo maj nič. No se špendajo milijardi an milijardi za aminištrati Somalia, zatuô, êe no le êe, no bi mogli soute obrjesti še za našim vsem pomati. A na žalost to nje itako. Mi, êe ve êemô živiti, ve muoremo se je sami obrjesti an tuô, ke to e najpjes na e, ke ve muoremo po svjetu, tu Francijo, tu Belgijo ali tu Germanijo iti, êe ve êemô se panjot uodinjati. Tle u Taliji no nam njeso maj dali pušibilitat se uodinjati kroh.

TU TERU SO JUDJE SAMI NARDILI
ŠKULO

Po svjetu, tu Taliji anu von iz nje, škole publike u simpri naredi stato. Tle par nas, paj, to nje itako. Êe kukanjo, ke naši governantj no majo z našimi judmi! To nje rat, ke no plačuvajo tase s soute, ke so uadinjali uoz Talije, to nje rat, ke tu škuali to se uči otroké tu jeziku, ke no ne a kapišajo, ne, êe škuali no jim naredje škuožej zadibant. An takoviš te točalo tu Teru, ke za narditi škuali so orê loži »cantiere di lavoro« an djelouce plačovali po 500 do 600 lir podne. An zat no djejo, ke smo souse »cittadini« 'dnaki. No provajta djelati tej, ke no djelajo z nami s temi, ke so tu Romi.

Konkors za narbuože naloge

Videmska »Cassa di Risparmio« je razpisala konkors a premio za tiste učence, ki so napisal narbuože nalogo o varčevanju. Naloge je pregledala posebna komisija, ki jo je imenoval šuolski proveditorat. Med učenci, ki so prejel drugi premijo, ki obstoja u hranilni bukvič za 2.000 lir, je tudi dosti učencu iz naših krajev an ti so:

Martinello Silvia iz Brda, Bernardo Bruno iz Prapotnega, Toppani Carlo an Degano Bruno iz Fojde, Sturma Remo iz Vizonta, Miscoria Dino iz Prosnida, Marsu Carlo iz Tamora pri Dreki, Garjup Angela iz Topolovega, Zuanella Pasquale iz Terčenta an Colomba Bruno iz Rezijske.

SV. PETER SLOVENOV
Mraz uniču 80% pardielku

Val mraza, ki je zadu pretekli tjeu dan naše kraje, je nardilo veliko škodo u vinogradih, sadovnjakih an poljih. Računajo, de je slana nardila u Nadiški dolini an okuolico za 350 milijonu lir škode, saj je uničenega okuol 80% pardielku.

Mraz je nardilo največ škode vinjikom, ki so glih u tjem, času u cvetju. Cvetni grozdiki so popounoma poparjeni a zatuô je pardielek skoraj pouosd popounoma uničen.

U Roncu u podboneškem kamunu so ljudje zlo žalostni, kjer breskve, ki so edini vir entrat so tudi zlo poškodovane. U drugih krajih naše dažeje kot u Dreki an Srednjem so zlo poškodovane jablane »sevke«.

Tudi krompir je bu poškodovan od slane. Ta bo morebit še za enkrat ozejenu, a pardielek bo zlo slab. Glih takuô je tud s fiziolom. Tega bodo še enkrat usjal, êe imajo sjeme. Tudi sjeraka an usenice ne bo ljetos skoraj nič, kjer je use požgala slana an po nekaterjih krajih potukla tudi tuča.

CEDAD
Premešeni učitelji iz an u Beničjo

Šolsko skrbništvo (Provveditorato agli studi) za videmsko provinco je s posebnim dekretom dočolilo, de boju u prihodnjem šuolskem ljetu 1957-58 s 1. oktobrom t. l. premešeni u ali iz naših krajev tile učitelji:

Barberi Laura iz Podbrda (Brdo) u Gornars; Bargellini Teresa iz Liščec v Rezijski u Basedo (Chions); Bertoni Arbeno iz Paularo u Tipano; Cantoni Mirella iz Frisanco u Brdo; Catalano Lucia iz Ramandola u Corgnolo (Porpetto); Cimbaro Concetta iz Filipana (Gorjani) u Sv. Juri (Gorjani); Cossi Carolina iz Stolbice u Alesso (Trasagis); Costaperaria Rina rojena Manzini (Sv. Lenart) u Gorenji Barnas (Speter); Del Fabbro Adele iz Vizonta (Neme) u Ramandol; Donati Vilma iz Gorenjega Tarbija (Srednje) u Mažerole (Tavorjana); Farina Rita rojena Di Vora iz Saurisa u Osrojane (Rezijska); Filipič Alojz iz Viskorše (Tipana) u Cussignacco (Videm); Freschi Enza rojena Moretti iz Gorenje Črneje (Neme) u Pagnacco; Debellis Anita poročena Izzo iz Tipane u Villaorba (Basiliano); Lombardi Vilma iz Stolbice (Rezijska) u Rondover (Porcia); Martina Derna rojena Masutti iz Sv. Jurijske (Gorjani) u Ratinj; Molaro Marija rojena Di Lenaro iz Brega (Gorjani) u Grions del Torre; Paesani Silvana rojena Palma iz Krnic u Gorenjo Črnejo; Palazzolo Annunaria rojena Menon iz Platišč u Tipano; Pettoello Olimpia rojena Bassi iz Stolbice

GORJANI

NOVI KONSEJ KUMUNAL

Dne 5. maja so be par nas votacijoni kumunal. Malo judi te šlo tele bôt votual. Od 927 votantu upisanih tu registre, te jih šlo koj 492. Skuazej 500 votantu te mančalo an tuô so judje, ke ne se obrenčejo po svjetu s trebuhom za kruhom.

Tej, ke smo že pisali, par nas njeso postavili partidi nikakšne liste. Dvje grupe votantu so predstavili listo. To nje bo propagande an nančej manifeste. Možeje so bli souse domačini, poznani od usjev, zatuô kuô z manifesti an s propagando. Usaki naš êlovek e vjedu kea u ma zbrati. Ne uerbala parva lista, ta ke no nosila za simbol gorjanski turan, a kapo tikerêe bi Isola Sebastjan. Ma te šlo za malo vode. Infatis ta parva ne mjela 227 vode, ta drua ne mjela 186. Konsiljerji, ke so bli zbrani so tezeje:

Isola Sebastjan, Zanitti Olivo, Lucardi Renzo, Ermacora Ernesto, Toniutti Ettore, Placereani Antonio, Mico Cesare, Lucardi Fortunato, Isola Antonio, Sommaro Pietro, Zanitti Luigi, Fratze Carlo, Isola Alfonso, Ridolfi Valentino, Fratze Pietro.

Tu tim novim konseju u nje bi votant majedan Slovenj iz Brega ali Filipana se ben, ke tezeje no raprezentajo 25 parcent populacijoni od kumuna.

Judje no čakajo od novega konseja dosti dobrih reči, predusem pa to, ke to ma finiti narditi škole tu Sv. Heleni. To e še dosti drugih reči za narditi, a ve vjemo, ke karvi uoz pejči no moremo uzeti; naš kumun u e bozac, u njema s êem se pomati. Djelati konte kuj ta na tase to ne more, zak' te no ne baštajo nančej za plačati naše impjegade. Tle no muorejo skočiti na pomuoč Videm an Roma, drugač ne moremo zljesti.

Naši kmetje hodijo tele dni žalostni poujih, vinogradih an sadovnjakih an s souznimi očmi gledajo škodo, ki so jo utarpjel. Več ku kajšna družina bo muorala ljetos lakot tarpjet, kjer bojo že itak slabi pardielki ničevi.

Pred sežeži kamunou stoji ljudje u dougih varstah, de dou dajo škodo, ki jim je zadau mraz, de bojo potle kamunske oblasti zaprosile za pomuoč državi. Dostj ljudi misli iti u inozemstvo, de bi si tam zaslužili usakdanji kruh an zatuô so tudi oficiji za djelo pouni prisilceve.

Vreme je še nimar hladno an ljudje se boje, de jim bo mraz uniču še to malo, kar je ostalo.

NATECAJ ZA POVECANJE PRODUKTIVNOSTI ZEMLJE

Tudi letos je ministrstvo za agrikulturo razpisalo natečaj za povečanje produktivnosti zemlje. Za nagrade u videmski pokrajini je namenjenih 5 milijonov lir. Kdor se namerava udeležiti tega natečaja naj takoj vloži prošnjo inšpektoratu za agrikulturo.

(Rezijska) u Majano; Pizzo Dora iz Osrojane (Rezijska) u Cerneglon (Remanzacco); Tomazetič Ezio iz Gorenjega Barnasa (Speter) u Cedad; Tonelli Franca rojena Nardinj iz Podbrda u Terski dolini u Sedila (Centa); Trainitti Liorosa iz Doljenega Tarbija (Srednje) u Klastro (Sv. Lenart) an Venturini Rosina rojena Andreussi iz Sv. Helene (Gorjani) u Ratinj-OBMEJNI PROMET

Mjesca aprila je bluô skuoz obmejne bloke u Nadiški dolini 10.453 prehodu, kar ponjeni, de se promet normalno razvijajo, čegih je odšlo zadnje čase venčpart naših mož an deklet u inozemstvo. Največji promet se varši sevjea nimar skuoz štopco, kjer je prešlo pretekli mjesec mejo 2.036 italijanskih an 4.077 jugoslovanskih državljanov; skuoz blok u Belem potoku 34 italijanskih an 60 jugoslovanskih; skuoz Most na Nadiži (Ponte Vittorio) 212 italijanskih an 1538 jugoslovanskih; skuoz blok na Polavi pri Ceplatiščih 130 italijanskih an 702 jugoslovanskih; skuoz Solarije pri Dreki 366 italijanskih an 860 jugoslovanskih; skuoz Mišček par 245 italijanskih an 213 jugoslovanskih državljanov.

Z dvoletniško propustnico je prešlo skuoz povjedane bloke 528 italijanskih an 72 jugoslovanskih državljanov, ker so u tjem času obdjelovali svoja polja. U tjem namjen so pretekli mjesec odprli tudj blok u Topolovem na Buketi, u Robediščih an na brjegu Kum.

Apno v vrtnarstvu

Apno potrebuje vrtna zemlja pa tudi vrtna kultura. Posebno dosti apna porabi jo kapusnice.

Apnenje izboljšuje fizikalne lastnosti v zemlji. Apno, kakor tudi humus, ustvarjata v zemlji dobro strukturo ali zlog. Brez strukture ni dobrega zračenja, niti dobrega gospodarjenja z vlago, posebno v težkih zemljah. V vrtnarstvu se upošteva živo apno v obliki apnenega prahu.

Ce ni bilo že več let gnojeno z apnom, ne bo napak, če daste na 1 ar 80 kg apnenega prahu. Važno je pa vedeti, da je živo apno razmeroma močan lug in ga je zato treba uporabljati v toliki količini le v jeseni. Kjer nimate izrazito apnene zemlje potrosite vsako leto 5 kg apnenega prahu na 1 ar.

Ce ni apnenega prahu, uporabljajte razne apnenice. Če ste v jeseni zamudili apnenje, apnite v zgodnjih pomladanskih mesecih z apnenecem. Ne pogrešite mnogo, če potrosite vsako drugo leto na 1 ar 50 kg zmletega apnenca.

Dobro je, če apnite tople grede za presajanje z apnenim prahom, ostalo vrtno zemljo pa z apnenici. Ce je v zemlji dovolj apna, se prepričate če zemljo polijete s solno kislino. Zemlja, ki vsebuje apno, polita s solno kislino, šumi.

Ne krmimo živine s pokvarjeno krmo

Mnogokrat govedo oboli zaradi krmjenja s pokvarjeno krmo. Zato ne bo odveč, če o tem nekaj napišem iz lastne izkušnje in dam nekaj nasvetov, ne kot živinozdravnik, temveč kot praktični živinorejec.

H pokvarjenim krmilom prištevamo: zmrazilo korenstvo, poplavljenno seno, plesnivo slamo ali seno, zatohlo deteljo ali seno, oprhle otrobe, žaltave in splesnele oljne pogače, nagnito korenstvo, posebno krompir itd.

Popravljenne travnike ne smemo tako dolgo pokositi, dokler jih dež dobro ne opere. V kolikor pa tako blatno travo le pokosimo, obrnimo tako seno večkrat dnevno z vilami in tako, da prah in bla-

to iz sena čim bolj strememo. Pri spravljanju takega sena dodajmo vmes vedno nekaj soli. Ko tako seno pokladamo živini, dodajmo nekaj močnih krmil, da se doseže pravo razmerje med dušičnatimi in brezdušičnatimi snovmi.

Pokladanje zmrazilga korenstva je lahko usodno zlasti za breje krave in telice. Zmrazil klaja povzroča drisko, napenjanje in zvrženje. Tudi pri pokladanju silaže moramo biti v zimskem času zelo previdni. Nekaj zmrazilga silaže visoko breji kravi lahko takoj povzroči zvrženje. Kake posledice so to, lahko vsak živinorejec sam ve. V zimskem času vzemimo silažo že zvečer iz silosa in jo dajmo v krmilnico ali hlev, da se do jutra segreje. Zmrazilo pese, korenja nikoli ne pokladajmo. Vso zmrazilo klajo je treba preje otaliti. Ker je taka otaljena klaja manj okusna, jo malo posolimo. V poznih jesenskih dneh ne spuščajmo živino na pašo, ko je še slana; tudi taka paša nam lahko povzroči zvrženje.

Ne dovolj suho, vlažno seno je pravo leglo za plesnobe glivice. Zato pazimo, da bomo seno vedno dobro presušili. Plesnive oljne pogače, žaltavi otrobi ter pokvarjeno žito, nam povzročajo naslednja obolenja: vnetje ledvic, katara dihal, drisko in napenjanje. Seveda pa lahko nastopijo tudi druge vrste obolenj. Da takega pokvarjenega krmila ne bi čisto zavrgli, se je treba ravnati takole: plesnivo žito operemo v topli vodi, nato ga posušimo na soncu. Če je žito premočno pokvarjeno, ga po pranju opravimo ter nato skuhamo za svinje. Pokvarjene otrobe prekuhamo in jih nato v polovičnem obroku z zdravimi pokrmimo svinjam.

Pokvarjene oljne pogače so pravi strup zlasti za govejo živino. Na nekem prejšnjem mojem službenem mestu mi je kravar z dobrim litrom pokvarjenih pogač zastupil zelo dobro mlekaričo. Kako se je zgodilo? Leto prej smo dobili 3000 kg oljnih pogač. Mlekaričam smo jih v predpisnem obroku redno krmili. V nekem zaboju pa je ostalo pol pogače, ki je bila vsa plesniva. Kravar je obrisal plesen in pogačo dal najboljši kravi. To je bilo do-

jo manjkati v prav nobenem gospodinjstvu, v nobeni hiši. Pridelamo si jih lahko na domačem vrtnu ali pa jih kupimo v trgovinah ali lekarnah, kjer so vsak čas na razpolago. Poslužujte se jih tudi vi, ker kmalu boste spoznali njih dobre lastnosti.

volj za zastrupljenje. Kasneje sem dobil malo več plesnivih pogač po zelo nizki ceni. Pokrmil sem jih, ne da bi živali obolele, ker sem jih pred krmiljenjem prekuhal ter jih polagal v manjših obrokih pitovnim svinjam.

Med nevarno krmo prištevamo tudi pivne droži. Ako pravilno ne ravnamo z njimi, se v kopicl vnamejo. Da to preprečimo, takoj sveže zalijemo z mrzlo vodo. Na hladnem se nam potem drže še precej dolgo.

Milan Veršec

Breskov molj

Breskov molj je ličinka majhnega metuljčka, velika kot od jabolčnega zavijača in napada vršičke breskovih pogajnkov. Zaje se od zgornje strani po strženu v pogajnek. Ko opazite, da je vršiček ovenel in se pobesil, je črv že zlezal iz njega. Jeseni, ko breskev več ne odganja, pa napada ta črv plodove kot pri pečkatem sadju jabolčni zvižajč.

Ta škodljivec ima v enem letu tri rodove in se zelo razmnoži, ker vsaka samica znese 200 do 250 jajčec. Kjer se močno pojavlja, ni mogoče gojiti poznih, v septembru zrelih breskev, ker uniči vse plodove.

Branite se ga tako, da prizadete vršičke porežete takoj, ko zapazite, da pričinja jo veneti, za kar pa je treba imeti ostro, izvežbano oko, ker sicer drugače opazite napadeni vršiček prepozno, ko ga je škodljivec že zapustil. Tudi napadene plodove morate zbirati in sežigati.

Breje krave

Pravilno je, da krava presuši (neha dajati mleko) 2 meseca pred telitvijo. Za uspešen razvoj plodu in za obilno molznost po telitvi ji pokladajte v tem času poleg vzdrževalne krme tudi dodatno krmo.

Krave, od katerih pričakujete v naslednji molzni dobi obilnejšo molznost, krmite izdatneje, po istem načinu. V zimskem času je glavna krma za breje krave dobro sladko seno, detelja ali lucerna. Pese pokladajte največ 10 do 15 kg na dan, silaže pa največ do 10 kg. 15 do 10 dni pred

telitvijo prenehate krmiti s silažo, pese pa dajte še do 10 kg na dan do zadnjega tedna pred telitvijo.

Prve dni po telitvi krmite krave s prav dobrim senom in z nekoliko otrobi. Do konca tedna postopno povečujte obroke tako, da daste krave v desetem dnevu po telitvi že polni obrok, ustrezno molznosti, ki ga pa še toliko povečate, kakor da bi krava dajala 2 do 3 kg mleka na dan več, in to toliko časa, dokler mlečnost raste.

Rudninskih snovi in soli jim dajete toliko kot molznicam.

Najvažnejši podatki o gnojilih

Gnojilo	Vsebuje %				Kakšno je	Deluje	Opomba
	dušika	fosfora	kalija	apna			
Apneni dušik	16-22	—	—	60	temnosiv prah	počasi	Ognjimo z majhnimi količinami večkrat v obrokih
Čilski soliter	16	—	—	—	bela sol	zelo hitro	
Apneni soliter	15-16	—	—	28	bela sol	zelo hitro	
Apneni amonijev soliter	20,5	—	—	33	umazana sol	hitro	Domači izdelek je rdeče ali zelene barve
Amonijev sulfat	20,5	—	—	—	brezbarvna sol	hitro	
Superfosfat	—	16-18	—	6	siv prah	hitro	Ognjimo pred setvijo
Tomaževa žilindra	—	16-18	—	40-50	temnosiva težka moka	počasi	priporočan za krompir, vinograde sadovnjake
Kostna moka	—	28	—	36	belkast zdrob	počasi	
Kalijeva sol	—	—	38-42	—	umazanobela sol	hitro	
Kalijev sulfat	—	—	48-52	—	bela sol	hitro	Apnimo vsake 3-4 leta
Apneni prah	—	—	—	70-90	bel prah	počasi	

Za našo gospodinjstvo

Mleko in limone so zelo koristne

Ponavadi pravijo, da plača mati rojstvo vsakega otroka z enim zobom. Na tem je nekaj resnice, če mati ne pazi dovolj na svojo prehrano. Otrok črpa iz materinega organizma vse, kar potrebuje za rast in razvoj, in sicer ne glede na to, ali bo materinemu organizmu potem primanjkovalo te snovi ali ne. Prav zaradi tega mora vsaka bodoča mati skrbeti, da bo v njeni prehrani čim več take hrane, ki vsebuje kalcijeve snovi. Na prvem mestu naj omenimo mleko in vitamine. Največ vitaminov je, kot je znano, v limonah in pomarančah. Če bodoča mati ne more uživati tega sadja, naj gre po nasvet k zdravniku, ki ji bo zapisal tiste vitamine, ki jih potrebuje njen organizem v času nosečnosti, in to v večjih količinah.

Važno pa je tudi, da je vsaka bodoča mati pod stalnim nadzorstvom zobnega zdravnika, ker ravno v času nosečnosti obstoja nevarnost, da zobje obolijo in začnejo razpadati. Ako pa je pravočasno na mestu zobozdravniška pomoč, se zobje dajo v tem kritičnem času obvarovati.

Zdravstveni kotichek

Kamilice — najboljši domači zdravnik

Se pomnite, kako so nas mati takrat zdravili, takrat pred več leti, ko še niso poznali ne injekcij in ne vitaminov in ne teh najrazličnejših tablet, s katerimi se danes zdravimo. Zdravili so nas z zdravilnimi zelišči in različnimi rožami, ki so

jih nabirali po travnikih, gozdovih, v gorah, nekatere pa so zrasle tudi na vrtovih. Med temi zavzema in tudi zasluži eno najvidnejših mest naša domača pnižna — kamilica. Ta skromna rumenobela rožica je bila nekoč in ostaja še danes, ko je tudi zdravilstvo zelo napredovalo — naš vsestranski, dobri domači zdravnik. Pri čem vsem nam pomagajo kamilice?

Osladkan kamilični čaj dajemo dojenčku že v prvih mesecih njegovega mladega življenja, da mu preženemo zaprtje. Kamiličen čaj nam pomaga pri želodčnih in črevesnih krčih, katarjih prebavil, želodčnih in črevesnih obolenjih. S kamilicami izpiramo gnojne rane, vnete oči, usta, grlo. Pri vnetju jajčnikov, maternice, ledvic, mehurja, hemeroidih itd. nam učinkovito pomagajo sedežne kopeli z vročimi prekuhanimi kamilicami.

Tudi v kosmetiki so kamilice zelo koristne in jih mnogo uporabljajo. Če se umivamo s kamilično vodo, ostane naša polt gladka, čista in sveža. Kamilice poživljajo krvni obtok, krepijo in čistijo znojnice, izravnavajo gube, odstranjujejo suhi lišaj, izpuščaje, vnetja, zdravijo rane, ozebljine in drugo. Uporabljamo jih povsod tam, kjer bi nam voda preveč dražila kožo. Svetloslaske, ki hočejo ohraniti svoje lase svežle in blesteče, si jih umivajo s kamiličnim čajem. Da, na tisoč načinov so nam koristne kamilice, te drobne, skromne, belorumene rožice. Tako koristne so človeštvu, da res ne sme-

FRAN MILČINSKI:

Ptički brez gnezda

Čevljar Pirc ni utegnil, pa je šla čevljarica k dolenski teti po sina in ga srečno pripeljala domov. Plaho se je oziral objokani Tonček po novem, tesnem domovanju in po novih, skoraj tujih mu ljudeh, ki jima naj odslej reče ata in mama. Hučo mu je bilo pri srcu in le malo je čul in razumel lepega nagovora, ki mu ga je privoščil njegov svečano oblečeni roditelj, ki je bil pravkar namenjen z doma.

»Zdaj si doma, fant,« je rekel, »jaz sem tvoj oče, mama so tvoja mati in nič ti ne bo huđega, če boš priden. Drugače pa bo pela palica. Jestu boš imel dosti, nič se ne boj, ampak ubogati moraš — kdor ne uboga, ga tepe nadloga! Hodil boš v šolo, da ne ostanesh zabiti taliček, in, ko jo dovršiš, boš sedel tu pri meni na stolu in šival in si lahko še kdaj srečen.«

Za mojstrom je stal vajenec Peter. Tuon je hotel pozdraviti novodošleca in ker ni smel z besedo vmes, je govoril z znamenji: vtaknil je v usta oba kazalca, vsakega v en kot, s palcem si je potegnili spodnji očesni vekji navzdol, spaciil obraz in pokazal Tončku jezik.

Tončku se je že tako ves čas nabiral jok: samo čudnega pozdrava Petrovega je bilo še treba, da se je pričel strahovito dret, umikal se je in z očmi iskal vrata

— ušel bi bil rad.

»Čemu se dereš,« je jezno vprašal ata Pirc, »ko ti dajem dobre nauke.« Ze je stegnil roko, nemara bi k plohi solza prišlo še kaj toče, da ni ročno priskočila Pirčeva, ki je na štedilniku ravnala kavo.

»Pusti ga no!« je rekla, »saj vidiš, da je še ves zbeگان! Pa glej, da prideš o pravem času domov! — Ti si pa solze obrisi, fant, in nos, saj ti že v usta lezeta svečiti! — Pa ne v rokav, pujs! — Ali res nimaš rute — krž božji, pri kakih ljudeh si pa bil? Na!« In obrisala ga je v svoj predpasnik.

»Torej,« je še enkrat povzal besedo mojster Pirc, pripravljen na odhod, »fant, priden bodi in ubogaj, samo tebe imava, vse dobiš za nama, če boš po tem! Drugače pa že veš.« Okrenil se je, da si vzame izza omare palico in gre, pa je ta hip zalotil vajenca pri čudnih pozdravnih ceremonijah.

»Av!« je zakričal vajenec in si pokrtil ušesa z rokami; toda mojster ga je le uničujoče pogledal, vzel palico in odšel. Danes je bila nedelja, počivalo je delo pa se tudi ni imel za zavezanega, da se ukvarja z vzgojo vajenca — to je rešilo Petrova ušesa.

Tak je bil prvi sprejem in nič veselejši niso bili malemu Antonu Pircu naslednji

dnevi. Jestu mu res ni manjkalo, dasi mu jed ni tako dišala kakor ona kmečka, ki je je bil vajen. Ali pogrešal je vsega, kar je ljubil. Teto — za mamo jo je klical — in njeno žuljavo roko, ki je pa vedno tako prijazno božala, in široko, obokano, sajasto kuhinjo in v kuhinji dim in duh po butaricah in prostrano, vedno toplo hišo.

Pogrešal je hlev in živino, v kotu hleva je imel svojo ogrado bacek — njegov bacek! Ni se smel spomniti backa, kar zalile so ga solze. Pogrešal je vrt in sadno drevje in uljnjak. Za hišo je tekel studenček, nikdar ni usahnil in gonil je Tončku kolo in stope. In kužek Rjavček, ki ga je spremljal vedno in povsod, celo do šole! Noter v šolo si Rjavček seveda ni upal, bal se je učitelja, starega gospoda Franketa, ki je sedel pred tablo in imel poleg sebe rižolovko, tako dolgo, da je segel z njo v vsak kot učilnice in se mu ni bilo treba ganiti s stola. Pa so ga imeli radi, gospoda Franketa, zaradi obilnih prostih dni; naj ga je obiskal kdorkoli, pripeljal je gosta v šolo in rekel: »Otroci, vstanite! Danes ste deležni posebne časti: španskega kralja je pripeljala pot skozi našo ubožno vas in se je ustavil, da si ogleda šolo. Tukaj stoji poleg mene, krono je že naprej poslal s pošto. Hvaležni mu bodite, otroci, za čast, zakličite trikrat »živio« in potem pojedite domov in povejte, da danes ni šole!«

Pogrešal je gospoda Franketa. In pogrešal je staro Rozalo, že štirideset let je slu-

žila pri hiši in mu je večer za večerom pravila lepe storije o divjem možu, o razbojnikih, o grofijci, ki je zajedla devet graščin na samih kurjih kožah, in pesmic je znala nešteto.

In po pastirju mu je bilo dolg čas, ki je za stavo lešnike trl z glavo, kadar je bil natrkan, in po kovaču onkraj ceste: pinkate punkate se je glasilo ves dan.

Iz tega ljubega mu sveta ga je iztrgala tuja roka in mu dala v nadomestek tesno, temno sobo in drugega nič. Starši so mu bili tuji in težko mu je šlo z jezika »ata« in »mama« in ga je bilo sram teh besedi kakor laži in hinavstva. Starši so to čutili in jih je bolelo. Ljubila sta ga roditelja s pametjo: najin edinec je, vzgojiva ga, da bova na stare dni imela poleg sebe svojega človeka! Ljubila ga pa še nista s srcem, ker jima je bil tuj, tuj po govoricu in naglasu, po kretnjah in navadah, tuj po vsebini svojih in njunih spominov. Niti nista razumela njegove duše: ogorčena sta se čudila, kako more iz mesta hrepeneti nazaj na kmeto, zahtevala sta od njega ljubezni, ki ji niti sama še nista bila kos — in na koncu koncev je bila sodbava mojstra Pirca taka, da je fant pokvarjen in da bo stalo še dosti truda, da ga poboljša.

Tako se torej Tonček ni počutil nič kaj dobro v ozki sobi svojih roditeljev in odahnil se je, kadar se je smel za pol ure umakniti strogim očetovim pogledom na dvorišče.

Z Nančo se je bolj hitro sprijaznil ka-

kor z roditeljema. Spričo njegove preprostosti se ni bala, da bi jo zasmehoval in mu je zaupala. Njega pa so zanimali njeni obilni stiki z življenjem, ki ga je bil vajen pri teti. Imela je majhne purice, ki jih je bila kakor vsako leto dala izvaliti kokliji in jih je zdaj krmila z nasekljanim rmanom in trdo kuhanimi jajčki. Rad jo je poslušal, kadar je pripovedovala o partu v Mestnem logu. Kako ga je zanimala ona povest o prepeličkah, dan na dan se je slišal, pa je še vedno rad napeljal pogovor nanjo in Nanča je pravila: »Enkrat so naši kosli na portu pa so rekli mama: »Ana, nesi koscem južino!« Pa niso bili mama, temveč mačeha. Res grem, pridem tja, dam južino. Pa prinese kosce nekaj v roki in pravi: »Gospodična Ana, ali hočete tale gnezdek?« Pogledam pa je bilo trinajst prepeličjih jajčk notri. Jaz jih vzamem iz gnezda, jih dam v žep in jo mahnem proti domu. Ko pridem na pol pota, naenkrat pravi v žepu takole: »Tk, tk, tk.« Poslušam, potipljem, pa so bile že tri prepeličke žive. Pridem domov pa brž vse v posteljo! Slišiš, zjutraj je bogata, tačas kupuje magistrat majnikove hroščke po grošu kilo. Pa vama ne bo treba ponje hoditi v gozd, doma bosta postrgala ščurke, za en mernik jih bo gotovo, na magistratu ne pogledajo tako natančno, ali je tak kuček ali drugačen, in bosta imela denarja kakor smeti!«

Tožilo se je torej Tončku po tovariših iz živalstva, zato je Sultanovo tuljenje in

za naše mlade bralce

ZAKAJ?

Petelinček in jarčka gresta lešnikov brat. Petelinček skoči na lesko, jarčka čaka spodaj. Petelinček obira lešnike, jarčka mu reče:

»Petelinček, vrzi še meni kobulico lešnikov.«

Petelinček odtrga kobulico in jo vrže — joj — jarčki naravnost v oko.

»Joj, petelinček, v oko si me!« potoži jarčka.

— Petelinček, zakaj si jarčko v oko?

»Leskov grm mi je hlače raztrgal.«

— Grm leskov, zakaj si petelinčku hlače raztrgal?

»Koža me je vsega objedla!«

— Koža ti snedava, zakaj si ves grm objedla?

»Pastir me je premalo napasel.«

— Pastir nesrečni, zakaj si kozo premalo napasel?

»Gospodinja mi hlebkca ni spekla.«

— Gospodinja skupulja, zakaj nisi pastirju hlebkca spekla?

»Mlinar mi ni namel moke.«

— Mlinar počasni, zakaj nisi gospodinjini namel moke?

»Medved mi je vso vodo popil.«

— Medved požrešni, zakaj si mlinarju vso vodo popil?

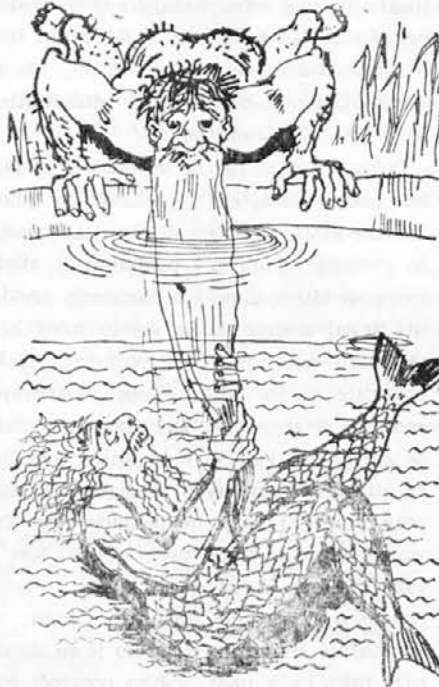
»Zejen sem bil.«

In ker je bil medved zejen, ni vode, ni moke, sta lačna pastir in kozica, petelinček brez hlačk sedi, a jarčki sirotili oko se solzi.

Ljudska

OTON ZUPANČIČ:

Divji mož

Divji mož, kosmati mož tri doline je ogradi! »To bo vrt moj, vanj si rož in sočivja bom posadil.«

Pluga nima, ne brane, kar z rokami prst rahlja si — kar storile so roke, to z nogami potepta si.

Divji mož, kosmati mož hišico si je sezidal: »Tukaj mirno živel boš, kdo ti ne bo zdaj zavidal!«

V izbico vesel je šel, ali ko se v nji zrvnal je, v strop z glavo se je zadel in ves dvorec mu razpa! je.

Šel na jezero je pit, a na brado je pozabil — mož rovodni v kotu skrit, za kodeljo ga je zgrabil.

»Joj!« zajavka divji mož, »za nezgodo gre nezgoda!« A vodnar: »E, kaj si boš! Ne nezgoda, le neroda!«

kolač pečen so vprašale:

»Kdo nam bo pomagal kolač pojesti?« »Jaz, jaz, jaz!« so zavpili mačka, gos in prašiček.

Grahka, Copka in jarčka Belka so jim odgovorile:

»Same smo morale sejati, žeti, mlatiti, mleti in peči. Bomo pa še kolač same pojedle!«

F. Roš

Coprnice

Še preden sva z dedom prišla na prejo, bila je govorica o coprnica in strahovih. Vsi so trdno verovali vanje, samo Matevž Koželjnik je svojo trdil, da jih ni.

Vprašali so tedaj mojega deda, ki so bili med tem pipo nažgali: »Kaj pa vi menite, oče, ali so, ali niso?« »Kdo? Coprnice? I, to se ve, da so. Rajniki gospod fajmošter so enkrat, spominjam se še, kakor bi danes bilo, s pestjo ob leco udarili in rekli: »Zelške babe ste vse coprnice.« Tako so dejali gospod v pridigi. Zakaj bi bili pa veleli: coprnica, ako bi coprnice še na svetu ne bilo?«

Nato se oglasil Koželjnikov Matevž: »Jaz pa tako pravim, da jih ni in jih ni, recite drugi, kar hočete. Nekateri misli, da jih vidi, pa si jih sam dela. Hudir, jaz že gotovih šestdeset let redke močnike srebljem po svetu, pa coprnice se nisem še nikdar bal in tudi mi niso ničesar prizadele in videl jih nikoli nisem. Kako bom klekaval, kdo jih ni! Pri moji kuhalnici, da ne!«

»Nekoč,« pravi dalje Koželjnik, »sem šel od Zmezneta jaz, le-ta Škopnikov France pa le-oni Andrejček, saj ste ga poznali: vsi trije smo bili malo vinski. Ko smo čez travnik šli, bilo je tako oblačno, da se ni prav nič videlo kakor nocoj. Ko pridemo čez brv, primeta me onadva vsak za eno ramo, treseta se od strahu in mi pravita: »Matevž, pojmo nazaj!« »I, zakaj bomo nazaj hodili,« pravim jaz, »kaj vam pa je, ali sta iz uma ali šele bosta?«

»Ali ne vidiš coprnice?« »Kje so, šleva neumna?« »Tamle pod lipo; precej tukajle, vidiš?« Jaz gledam in gledam tako debelo, da sem mislil, oči mi bodo stopile izpod čela, pa za vraga coprnice nisem videl in

UTVA:

Naša češnja

Naša češnja je res smešna. Komaj cvetle je dobila, že je goste povabila.

Prišle drobne so čebele, čmrliji in pa sitne ose, da bi se napili sladke rose.

Prišle ptičke so sntičke, vrabci usiljivi, drozgi ljubeznivi.

Kosi pa so sporočili: da z družino, kakor po navadi, prišli bodo na trgatav tudi letos radi.

nobene stvarce drugega kot meglo; pod lipo se mi je zdela megla ravno ko tik mene.

»Ali ne vidiš treh lučic zelenih?«

»Jaz ne vidim nič. Če gresta nazaj, le pojdiva, da bi vaju coprnice ujele.«

Nazaj nista hotela iti, z menoj sta šla. Vsako uro sem bil zunaj, ponoči ali podnevi, nikoli me ni bilo strah drugega kakor hudobnega človeka. Pa ko bi me le kdaj strah bilo, tačas bi me bilo. Potlej sem večkrat premišljeval: zakaj sta se onadva tako tresla kakor šiba na vodi in jaz ne? Dejal sem: tisti vidi coprnice in strahove, ki si jih sam dela.«

Josip Jurčič

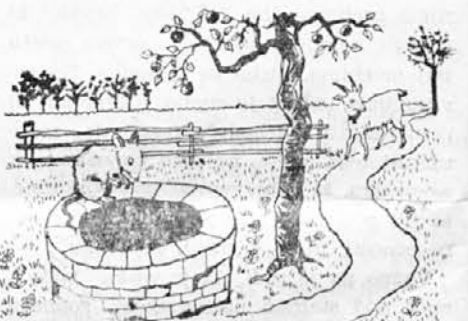
O miški in jabolki

(Iz večernih pravljic)

Tekla je miška po stezici med listjem in pritekla do starega vodnjaka. Kamnita ograja mu je že razpadla in le za ped visoko je še bilo vode v njem. Radovedna miška spleza na rob ograje in zagleda na dnu vodnjaka lepa, rdeča jabolka.

»Hop,« pravi, »eno jabolko bo moje. Ogrizla ga bom.«

Skoči miška v vodnjak, hlastne z drobnimi zobmi — v prazno. V vodi ni bilo nobenega jabolka. Preplašena miška plava, brca in mlo cvili na pomoč.

Mimo pride kozliček. Zejen je in se skloni, da bi se napil. Zagleda miško:

»Kaj delaš v vodi, miška?«

»Jabolko sem iskala, pa ga ni.«

»Kvišku poglej, miška.«

Pogledala je miška navzgor in zagledala rdeča jabolka na veji. Ob vodnjaku je rasla jablana in njegovi sadovi so se ogledovali v vodi.

»Pomagaj mi, kozliček, na suho!«

Kozliček je pomolil glavo v vodnjak, miška mu je splezala po gobčku na rožičke in se rešila iz vode.

Kristina Brenkova

Odgovorni urednik: Tedoldi Vošnjak
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

Kokoške so našle tri zrna

Grahka, Copka in jarčka Belka so našle nekoč tri pšenična zrna. Hotele so jih vsejati. Poklicale so mačko, gos in prašička. Vprašale so jih:

»Kdo nam bo pomagal zrna vsejati?«

»Mi že ne!« so rekli mačka, gos in prašiček.

»Bomo pa same opravile,« so rekle kokoške in so zrna vsejale.

Iz zrn je zrastle pšenica. In kokoške so vprašale:

»Kdo nam bo pomagal pšenico požeti?«

»Mi že ne!« so rekli mačka, gos in prašiček.

»Bomo pa kar same opravile,« so dejale kokoške in pšenico požele. Potem so vprašale:

»Kdo nam bo pomagal klasje omlatiti?«

»Mi že ne!« so rekli mačka, gos in prašiček.

»Bomo pa kar same opravile,« so rekle kokoške in so pšenico omlatile. Nato so vprašale:

»Kdo nam bo pomagal zrna zmleti?«

»Mi že ne!« so rekli mačka, gos in prašiček.

»Bomo pa kar same opravile,« so rekle kokoške in so pšenico zmlele. Potem so vprašale:

»Kdo nam bo pomagal speči kolač?«

»Mi že ne!« so rekli mačka, gos in prašiček.

»Bomo pa kar same opravile,« so odgovorile kokoške in spekle kolač. Ko je bil

ku rezalji papir. Razkrila mu je polagoma svoj izum, na katerega je bila zelo ponosna, namreč, da je treba napojiti nove podplate s terpentinom, kolikor ga popijejo — potem drže še enkrat tako dolgo. In slednjič mu je celo zaupala, kako se da podeliti čevljem tisti čudovit blesk, ki jo zanj zavida pol mesta, in z navdušenjem ji je obljubil, da jo bo s svojih potov donesla domov onih neznanstvenih končkov od smotk — zaničevanih, zavrženi leže na cesti, pa jih vendar ni moči pogrešati pri ustvarjanju imenovanega čudovitega bleska.

Še drugo prijateljstvo je bil sklenil čevljarjev Tonček na novem domu: s starega Korena starim Sultanom. Kolikor je bilo pri teti domačih živali, vse je poznal, vsem je bil prijatelj; še golobe je imel preštete in se ga niso nič ball, iz roke so mu zobali. Pri starših pa nič. Nič — razen ščurkov; teh je bilo pač dovolj, zlasti v gorkem kotu pod štedilnikom, in mojster je resno razkladal sinu in vajencu: »Čakajta, da pride maj, tačas bosta obadva pomagal je z repom in čudno zatulil.

Popoldanski pouk je bil končan in z vikom in krikom je drvela mladina iz šole. Pa tistim, ki se jim je najbolj mudilo iz šole, tistim se je najmanj mudilo — domov, v manjših ali večjih glasnih gručah so se sukali po cesti.

Enih teh gruč je načeloval naš znanec Likar, ki je že tretje leto študiral tretji razred, ker mu preobilni drugi posli žal niso puščali toliko časa za šolske reči, ka-

kor so to želeli učitelj. Knjigo je imel spravljeno za srajco, da mu ni motila rok. Pričakali so se zaradi igre.

Tonček je prihajal iz šole med zadnjimg. Ni se maral prerivati. Plah je zaozastal za tovariši, bal se jih je, ker so ga dražili zaradi njegovega doljenjskega narečja.

»Stoj, boter,« ga je ustavil Likar, »posodi mi gumb!« In preden se je Tonček zavedel, kaj bo, že je potegnil Likar iz žepa pipec in mu odrezal spredaj s sukneje zahtevano posojilo. »Zdaj pa malo počakaj, da ga dobiš nazaj! Kako zija! Ali me ne poznaš? Saj sva zlahtala!«

»Eja!« se je začudil Tonček. »Seveda! Moj oče in tvoj sta si jezik kazala čez planke.«

Tonček je premišljal to novo vrsto sorodstva. Likar pa je potegnil z nožem po tleh črto in šest korakov od črte četverokotnik, ki ga je krak delil v štiri polja. »Hola! Kdo gre meat v ris?«

»Jaz,« se je oglasil Kocmur. In ker slab zgled koj najde posnemovalcev, si je tudi on takisto izposodil od presenečenega Tončka gumb v viharno veselost ostale družbe.

Tonček je stal in strmel. Ni razumel ne prisilnih posojil ne čudnega sorodstva pa si je mislil: mora že tako biti, v mestu je pač drugače nego na kmetih — in kakorkoli: zdaj je treba, da čaka in dobi nazaj posojilo.

Likar in Kocmur sta torej bližala. Likar je pogodil bliže k črti, zato je njemu

sodilo, da vrže gumba v ris. In je dobro vrget — v bližanju je bil odličnjak — gumba sta priletela v ris, še prožiti ju ni bilo treba s palcem. Kocmur je bil ob gumb. Ako je hotel nadaljevati igro, kaj mu je preostajalo drugega, nego da si je izposodil od Tončka še enega! In smeh in odobravanje mladih gledalcev sta mu bila tako všeč, da je metal nalašč slabo in izgubljal, potem pa obiral Tončka, ki je zaupljivo čakal na povračilo rastočega posojila, pa je v svojo grozo moral gledati, kako se mu gumb za gumbom poslavlja s sukneje in za suknejo še s hlače: z rokami jih je držal kvišku, da mu niso ušle.

»Na!« je slednjič rekel Likar. »Tu imaš tisti knof, ki si mi ga posodil. Fantje, vi ste priče, da sem ga pošteno vrnil.«

»Jaz hočem vse nazaj,« je zastokal Tonček.

»Kar tam jih išči, kamor si jih dal!« ga je poučil Likar. »In ne pozabi in povej očetu, da ga dam po oslu pozdraviti!« Namignil je Kocmurju in izginila sta proti Mirju. Bil je petek, šla sta pred tobačno tovarno, da se pomešata med berače, ki so po navadi ta dan in to uro bili tam okoli.

Tonček je klavirno krenil domov z rokami v hlačnih žepih. Čim bolj se je bližal domu, tem huje mu je bilo pri sru; ko je stopil v vežo, je pričel ihteti, v stanovanje je pritulil.

»Križana nebesa!« je vzkljnila mati, »kaj pa je fantu?« Prijela ga je za roko

in zasukala. Mojster je vstal s stola, Tonček si je z drugo roko potegnul po solzah — in že so mu zdrsnile hlače in tako podale razbistrili položaj. Pirčeva mama je hitro spoznala, da je fant brez gumbov in da je to vzrok njegovemu tuljenju.

»O ti pokora, kam si pa dal vse gumb?« je vprašala. »Odgovori, nič se ne cmeri!« Mojster je stopil bliže. »Ali si jezik tudi zapravil kakor gumb? Ali boš govoril, kaj? Ali ti naj pomagam? Kje so gumbi?«

Tončku ni bilo prav nič za ponudeno pomoč in je pohitel, da odgovori, toda v hitri in bojzani zadel posebno srečnega odgovora, ko je jecilje povedal: »Gumbi... gumbi... posodil sem jih...«

Ostrmela sta oba roditelja, mama je pogledala kvišku in s ploskom sklenila roke, atu Pircu pa so se zaiskrile oči. »Kaj,« je zakričal, »ti zapraviljevc, razposodil si jih?« In z desne in leve je pričel ploskati po licih ubogemu Tončku, da je fant, prijemši se za glavo, kar počeni in si je škodoželjni vajenec nehote pokrtil ušesa.

Pristopila je mama, smilil se ji je otrok, in ga je branila. »Nikar ga po glavi, ata! Če mu stopi bolezen v glavo, še za beračenje ne bo« — in da umakne fanta očetovi roki, ga je vlekla v kot k postelji in mu dala druge hlače, da se preobleče.

»Nak, ne enega knofa nima več na obleki, kaj takega pa še ne vse moje žive dni!« je ugotovila Pirčeva.

(Nadaljevanje sledi)